

Titel: Journalen NB28

Citation: "Journalen NB28", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K25*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2008 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb28-txr-shoot-k3.pdf> (tilgået 11. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K25

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

3. Indhold

Journalen NB28 udmærker sig ved en række korte optegnelser, hvis genre SK i adskillige tilfælde har angivet med overskriften »Epigram« (NB28:18, 21, 22, 23, 28). Der er som oftest tale om groteske optrin og situationer, elegant satirisk tilvirket og med maliciøst vrid, eller om en forstilt naiv teologisk tankegang, der pludselig tilspidser sig i en personligt pågående pointe (NB28:19, 27, 72, 75, 90, 93, 97). Takket være den komiske kraft, der kan komprimeres i epigrammet, har tekstformen eksplosive kvaliteter og passer dermed perfekt til det angreb, som SK tydeligvis er i færd med at forberede i NB28. Nogle af epigrammerne indgår da også i de artikler og pamfletter, hvormed han et par år senere bekrieger præstestand og kirkelighed, deriblandt beretningen om den svenske præst, hvis beroligende bemærkning til menigheden er så pinagtigt vellykket, at SK lader ham genoptræde i det sjette nummer af *Øieblikket*:

Om en svensk Præst fortælles, at han, da han ved sin – det maa det da have været – mesterlige, herlige Tale havde bevæget Alle til Taarer, der fortælles, at han, formodentlig selv rystet ved Synet af den Virkning han frembragte, beroligende tilføiede »græder ikke Børn, det turde være Løgn Altsammen« – – hvorfor tilføier Præsten det ikke i vore Tider, hvorfor ikke?
Svar: det behøves ikke, Menigheden veed det – (...) (NB28:21)

Et af de problemkomplekser, der fragtes med fra flere af de foregående journaler, angår den lumske forbindelse mellem askese og sofistik. Med udtalt sans for det paradoks, der indfinder sig, når man begynder at fundere over det fortjenstfulde i sin asketiske livsførelse, kan SK ironisere mildt over asketens bekymring om, hvorvidt han nu kan tillade sig at »spise en Tvebak mere, om han tør spise sig mæt i tørt Brød o: s: v:« (NB28:5). Askese som »den *situationsløse* Forsagelse« (NB28:10) lader sig vanskeligt praktisere meningsfuldt i en moderne epoke, hvis værdiorientering i vid udstrækning reguleres af en kritisk fornuft. I hvilket omfang en sådan fornuft formår at træde i kristendommens tjeneste eller lige omvendt svækker det lidenskabelige vovemod, uden hvilket kristendommen dør, er genstand for overvejelse flere steder i journalen (NB28:6, 50). Tilsvarende tages vanskelighederne ved at stå i et *umiddelbart* forhold til Gud under behandling:

For at et Msk. skal kunne udtrykke det Ubetingede ubetinget maa han have et umiddelbart Forhold til Gud, Gud maa in concreto sige ham, hvad han in concreto har at gjøre, saa han er fritagen for alt Ansvar betræffende, hvad der er hans Opgave (...).
Anderledes med os almindelige Mske, der ikke have et umiddelbart Forhold til Gud, men ved Hjælp af os selv maa see at udfinde, hvad vi in concreto under eget Ansvar har at gjøre. (NB28:7)

Som i flere af de foregående journaler diskuterer SK, hvornår og på hvilke vilkår nåden kan tilsiges et menneske og omslutte dets fremtidige færden – »*Naaden paa første Sted*« (NB28:7, 12) – og gør i den forbindelse indsigelse mod den godtkøbsnåde, som kristenheden har falbudt i generationer, hvormed de fordringer, der er givet med afdøen og efterfølgelse, lidt efter lidt er gledet ud af kristendommen: »Xstds Mening var ved at anbringe 'Naaden' i Livet at omdanne hele Livet.« (NB28:20).

At disse overvejelser også har personlig betydning, fremgår mere eller mindre direkte, når SK betror sin journal, at han i »halvanden Aar« har forandret sin »Leve-Maade, Alt i Retning af at see, hvad jeg kan taale«. De nærmere omstændigheder angiver SK ikke, men ud fra egne erfaringer må han erkende, »at Askese er Sophistik – og saa kommer jeg til Naaden igjen« (NB28:54). En speciel form for afholdenhed ønsker han imidlertid at fortsætte, idet han har pålagt sig selv at indstille sin »Produktivitet«, skønt den ellers i tidens løb har medvirket til at holde hans tungsind nede. Beslutningen synes dog ikke at have slanket SKs selvværd nævneværdigt: »Følgen deraf er blevet, at der nu igjen ligger ligesom opsamlet i mit Hoved og i min Tanke en enorm Produktivitet – ja, jeg troer der i dette øieblik kunde gjøres rigeligt diverse Professorer og Digtere ud af mig.« (NB28:16; jf. 36).

NB28 byder på flere selvbiografiske skitser, hvori digteren SK forsøger at give plads for manden af samme navn. Dette sker tydeligst og med rene ord i den fyldige og rigt facetterede optegnelse »Om mig selv« fra den 13. oktober 1853:

I hvad der er optegnet om mig selv i Journalerne fra 48 og 49 er vistnok ofte endnu løbet et Produktivt med ind. Det er ikke saa let, naar man i den Grad er digterisk-produktiv som jeg, saa at holde Sligt borte. Det fremkommer strax, naar jeg faaer Pennen i Haanden. Thi forunderligt nok i mit eget Indre er jeg ganske anderledes kort og klar over mig selv. Men saasnaart jeg vil optegne det, bliver det strax Produktivitet. (...)
Nu vil jeg dog igjen optegne lidt om mig selv. (NB28:54)

Andre selvbiografiske optegnelser er mindre personalhistorisk rapporterende og lægger i stedet vægten på den taktik, som SK har anvendt for at pirre tiden, og udmaler de menneskelige og materielle

omkostninger, som taktikkens virkeliggørelse har haft (NB28:15, 32, 86). Særskilt behandlet bliver vittighedsbladet *Corsaren*, som ved sin mishandling af SK bidrog til at blotlægge den usselhed, der kendetegner samtiden, kulminerende i de tilfælde, hvor man under venskabs maske udtrykte sympati med ham, men i øvrigt energisk fortsatte fortrædelighederne: »Dette Forhold er noget nær det Gemeneste der er muligt, det er ogsaa kun muligt i et Land, der summa summarum er: en Kjøbstad.« (NB28:61; jf. 65, 76).

De lidelser, som en medfødt eller fordret uensartethed med verden afstedkommer, tages hyppigt under behandling i journalen, hvor SK også knytter bitre bemærkninger til skikkelser som Peter Christian Kierkegaard (NB28:101), H.L. Martensen (NB28:102) og J.P. Mynster (NB28:55), der svigtede, forrådte eller bedrog. En stor optegnelse fra den 1. marts 1854 omhandler Mynsters død og hans kolossale betydning både for epoken – »han bar en heel Samtid« – og for SK, der sidst i optegnelsen mindes en bemærkning, som Mynster ofte fik flettet ind i deres samtaler: »(...) det kommer ikke an paa, hvo der har fleest Kræfter men hvo der kan holde længst ud.« (NB28:56).

I de teologihistoriske perspektiver, som NB28 stedvis opretter, indgår en række refleksioner over det betydningstab, kristendommen udsættes for, så snart den skal gøre sig gældende på profanhistoriens præmisser og derved lægges i hænderne på angiveligt objektive, men i virkeligheden stærkt tendentiøse fortolkere, der lader sig lede af en hegelsk tidsånd og i værste fald forbinder kristendommen med dannelseskulturelle værdier og salonfæhig adfærd, hvorved kristendommen ender som »blødagtigjort Sentimentaliet og raffineret Epicuræisme« (NB28:69). Som reaktion på denne tendens nærmest vrænger SK:

Christendommen er perfectibel, hvad vil det sige? Det vil egl. sige: Xstdommen er ligesom andet Mskligt, maaskee et superlativt Superlativ af det Msklige, men dog det Msklige. Og Loven for det Msklige er: Udvikling er Perfectibilitet.

Men Xstd. er det Guddommelige, om vendt af det Msklige: den er saa langt fra at være perfectibel i Tid, at den gaaer tilbage i Tid, sagtnes, aftager. (NB28:9; jf. 22, 77, 92)

Sin forfaldshistorie illustrerer SK dels ved at modstille radikale, nytestamentlige udsagn med en moderne tids fortravlede og selviske omgang med evangeliet, dels ved at praktisere en slags omvendthedens logik, der vender velkendte ord og vendinger om, så de afslører en helt anden betydning end den gængse. »Christendommen bruger jo de samme Udtryk og Ord, det samme Sprog, som vi Msker – men den forstaaer ved det enkelte Ord lige det Modsatte af hvad vi Msker forstaae ved det«, forklarer SK i en optegnelse med overskriften »Præste-Jargonen« og eksemplificerer derpå denne omvendthed med Kristi brug af ordet »Byrde« (NB28:74). En sådan vendten tilbage til ordenes oprindelige betydning modsvarer SKs insisteren på, at hvert enkelt menneske og hver eneste generation skal begynde forfra:

Thi, christeligt, er atter Dette Vaas og Gavtyvestreeg, dette om den ligefremme Continuitet med forrige Generation, om at holde fast ved Fædrenes Tro o: s: v: Nei, vi har kun det nye Testamente, og hver Generation har at begynde forfra, og forsaa vidt, hvis den har Noget med et Foregaaende at skaffe, med Revision af det nærmest Foregaaende. (NB28:77; jf. 92)

Over for kristenhedens forstandige repræsentanter mobiliserer SK hyppigt Luther og Sokrates; den første, fordi han fremstår som den kristne histories »sandeste Skikkelse« (NB28:7), skønt han som ingen anden er blevet korruperet af sine tilhængere (NB28:32, 48, 82); og den anden, fordi han med sin hævde af individets betydning over for mængden var en slags kristen før kristendommen, ja, der er, hævder SK ligeud, »mere Xstd. i det Socratiske« end i en helgen som Bernhard af Clairvaux (NB28:42; jf. 43, 70, 74).

Flere af SKs optegnelser har dialogisk karakter og kan med stor anskuelighed gestalte sig lige for øjnene af læseren – eksempelvis når han vil vise, hvor lidt der skal til, før ægte kristelig patos fordufter: »Tag en Luftpude: et Knappenaalsstik er nok; om Du med en Sax klipper et stort Hul, forandrer væsentligen ikke Sagen, den er ikke mere lufttæt.« (NB28:26). Men optegnelserne kan også skabe afstand og foreholde det moderne menneske dets usselhed og ynkkelige drift mod masse og mængde:

Jeg betvivler meget, at der blandt os findes en Eneste, der er istand til, i gammel christelig eller jødisk Forstand at have personligt med en personlig Gud at gjøre. I Forhold til hine Heroer ere vi Pialte, Exemplarer, Snese-Tørv, Dusin-Msker, Silde-Stime o: s: v: (NB28:89; jf. 71)

En af disse jødiske helte er Abraham, som SK har portrætteret i *Frygt og Bæven*, men nu – her ti år senere – vender tilbage til i en på alle måder storslået optegnelse med overskriften »Ny 'Frygt og Bæven'«. SK genskriver den centrale offerscene, men lader den aldrende og svækkede Abraham fuldføre sit forehavende og støde dolken i Isak, hvorefter SK udfolder den forskel mellem et gammeltestamentligt og et nytestamentligt gudsbegreb, der aftegner sig i forestillingen om evighedens realitet:

Dette er Forholdet mellem Jødedom og Xstd. Christeligt bliver Isaak virkelig offret – men saa Evigheden; i Jødedommen var det kun en Prøvelse, Abraham beholder Isaak, men saa bliver det Hele dog væsentligen inden for dette Liv. (NB28:41)

Også i NB28 gøres generelle forskelle og individuelle faser i den religiøse udvikling til genstand for eftertanke. Genkommende er forestillingen om, at den kristnes hele tilværelse er en usynlig eksamen, der bliver bedømt i »Evigheden« og takseret i forhold til omfanget af de lidelser, som eksaminanden forstod at udstå i timeligheden (NB28:25). Hvor man tidligere i kristenhedens historie holdt Gud udenfor og greb til Djævelen, når man skulle forklare, hvorfor det forfærdelige kunne indtræffe, kræver et moderne refleksionsniveau, at man betjener sig af en mere raffineret forklaring: »Forklaringen ligger i noget Andet, i Guds Væsen, i Guds, om jeg saa tør sige: uendelige Fornemhed som Aand.« (NB28:57). Guds nærvær melder sig i hans fravær, Gud blander sig ikke ligefremt i timelige anliggender, han holder sig på uendelig afstand og lader sig for så vidt ubesværet narre. Akkurat deri ligger imidlertid den sublimt forfærdende straf over den ulydige menneskehed:

Nu er det naaet, den rædsomste Straf over os, den sande majestætiske Straf over »Xstheden«, hvis Skyld ogsaa just er Majestæts-Forbrydelse: Gud ignorerer os ganske. Og derfor – frygtelige Straf! – gaaer det verdsligt charmant for os, Mskheden gjør Kjæmpeskridt i physiske Opdagelser o: s: v: – men Gud ignorerer os! (NB28:91)